

УДК 347.97/99(042.5)
ББК 67.9(4УКР)70я431
А43

Редакційна колегія: професор Л. М. Москвич (голова)
доцент О. О. Овсяннікова
асистент І. В. Юревич
асистент Б. О. Прокопенко

Актуальні проблеми судового права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч.
А43 пам'яті проф. Івана Єгоровича Марочкіна (Харків, 30 жовт. 2015 р.) / редкол.: Л. М. Мос-
квич (голова) та ін. – Х. : Право, 2015. – 440 с.

ISBN 978-966-458-903-8

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми судового права», яка відбулася 30 жовтня 2015 року у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за участю відомих вітчизняних науковців та практиків. В основу книги покладено доповіді, виголошені учасниками конференції, які торкаються різноманітних аспектів судового права.

УДК 347.97/99(042.5)
ББК 67.9(4УКР)70я431

ISBN 978-966-458-903-8

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2015
© Видавництво «Право», 2015

підстав. А в історико-правовому аспекті таке «руйнування» судових органів навряд чи виправдано побудовою правової держави та вдосконаленням доступності правосуддя. У теперішній час, як вважаю, суспільство та судова система втомилися від реформ, тим паче від тих, основу яких складає не створювання, а руйнація.

З огляду на зазначене уявляється, що пропозиції укладачів вищевказаного законопроекту відносно відмови від існування системи господарських судів є нелогічними та необґрунтованими. В той же час слід підтримати ідеї законопроекту щодо передачі справ з господарського суду до суду іншої юрисдикції та навпаки (подібне пропонував М. І. Черленяк (Черленяк М. І. Підвідомчість справ господарським судам України : дис. ... канд. юрид. наук ; Ін-т економіко-правових дослідж. НАН України. – Донецьк, 2007. – 201 с.)); щодо допуску справи до провадження найвищого судового органу колегією у складі трьох суддів Верховного Суду України виходячи з функціональної компетенції кожної ланки судової системи.

Назаров І. В.,

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри організації судових та правоохоронних органів, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ФОРМУВАННЯ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ

Після проголошення незалежності України реформування судової системи мало на меті відновлення високого значення судової влади. З метою визначення напрямків реформування було схвалено Концепцію судово-правової реформи. Акцент при цьому робився на необхідності забезпечення судового захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні, вивченні ролі суду в розв'язанні спорів, що виникають між людиною і державою, наділенні суду повноваженнями реального гаранта прав людини.

Реформування судової системи України в ті часи було обумовлено тим, що суди України, вся система юстиції і чинне законодавство, яке регулювало діяльність правоохоронних органів, переживали глибоку кризу. Суди не завжди надійно охороняли права і свободи людини, являли собою важливий інструмент командно-адміністративної системи і змушені були бути провідниками її волі. Відповідно судово-правова реформа повинна була привести судову систему, а також всі галузі права у відповідність із соціально-економічними та політичними змінами, що відбулись у суспільстві. Також було розуміння того, що без утворення незалежного і самостійного органу для вирішення питань відбору суддівських кадрів і їх відповідальності досягнення визначених завдань неможливо. Саме це спричинило поступове реформування системи кваліфікаційних комісій суддів, створення Вищої ради юстиції та реформування Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Вища рада юстиції (далі – ВРЮ) почала працювати з 1998 р. і за це час багато практиків і науковців прийшли до висновку що одночасне її функціонування разом із Вищою кваліфікаційною комісією України (далі – ВККСУ) не є ефективним і доцільним. Ми підтримуємо таку позицію і вважаємо, що існує кілька варіантів вирішення проблеми взаємодії ВРЮ і ВККСУ кожен з яких є кращим за відсутність змін.

Під час дослідження проблематики необхідно враховувати вітчизняне законодавство, що регламентує статус та повноваження ВРЮ і ВККСУ, а також міжнародні акти, висновки, рекомендації, що надавалися Україні з зазначеного питання. Як наслідок, ми можемо побачити 4 можливих напрямки реформування системи органів, відповідальних за формування суддівського корпусу:

1. Залишити існуючу модель одночасного функціонування Вищої ради юстиції і Вищої кваліфікаційної комісії суддів України з проведенням незначної оптимізації їх діяльності.

Позитивних рис такого варіанту не багато, але вони є. Україна знаходиться у складних політичних і економічних умовах і потребує швидких і ефективних реформ. Кардинальне реформування системи органів, відповідальних за формування суддівського корпусу, підготовку кадрів для судів і здатних реагувати не лише на можливі нові порушення з боку суддів, але й провести повну перевірку всіх діючих суддів є можливим, але потребує значного обсягу часу. А часу зараз так само мало, як і економічних ресурсів. Для реалізації такої моделі потрібно лише переобрання складу Вищої ради юстиції і Вищої кваліфікаційної комісії суддів України і вони можуть приступати до роботи у межах вже існуючої нормативної бази.

Недоліків у варіанту, який розглядаємо, кілька і вони є суттєвими. Основний з них – не відповідність такої моделі деяким міжнародним стандартам і рекомендаціям Ради Європи з питань формування суддівського корпусу, відповідальності суддів, забезпечення їх незалежності. Наприклад, навіть за останніх змін до Закону України «Про Вищу раду юстиції» не дотримано визнаних міжнародних умов до порядку формування складу органу, відповідального за призначення суддів на посади та їх відповідальність. Більшість складу ВРЮ формується із суддів, або суддів у відставці, але не всі вони обираються судьями (лише 3 і Голова Верховного Суду України, який входить до складу за посадою). Крім того залишаються невирішеними питання взаємодії ВККСУ та ВРЮ у процесі призначення суддів на посади, притягнення їх до відповідальності і забезпечення однакової процедури дисциплінарного провадження щодо суддів всіх видів судів. Так само залишається відкритим питання доцільності існування двох органів для забезпечення діяльності суддівського корпусу, ефективності такої моделі і зайвих витрат держави на її забезпечення.

2. Ліквідація Вищої ради юстиції і об'єднання всіх повноважень щодо формування суддівського корпусу і відповідальності суддів у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України.

Головна позитивна риса такого варіанта – визначення єдиного органу, відповідально за якість суддівського корпусу і забезпечення незалежності суддів. Це також сприятиме оптимізації процесу визначення найкращих кандидатів на суддівські посади, визначення суддів, які не справляються із виконанням своїх обов'язків. А також зменшенню витрат держави на забезпечення відповідного процесу.

Основний недолік такого варіанта має більше соціальне і психологічне значення. Створення Вищої ради юстиції почалося із прийняттям Конституції України і оцінювалося як один із головних елементів прогресивності судової реформи. Вища рада юстиції повинна була замінити з часом систему кваліфікаційних комісій суддів і свідчила про європейський, демократичний вектор реформи, що проводилася. Цей процес не отримав необхідної швидкості і її ліквідація може бути оцінена як крок назад. Навіть не зважаючи на те, що існує велика кількість прикладів того, що Вища рада юстиції не змогла стати захисником незалежності суддів і використовувалася навпаки, як інструмент тиску на

останніх. Її ліквідація може свідчити про неспроможність держави завершувати реформи, що починаються.

3. Ліквідація Вищої кваліфікаційної комісії суддів України і об'єднання всіх повноважень щодо формування суддівського корпусу і відповідальності суддів у Вищій раді юстиції.

Переваги такого варіанта багато в чому схожі із попередніми. Головна – визначення єдиного органу, відповідального за якість суддівського корпусу і забезпечення незалежності суддів, що, як зазначалося раніше, сприятиме оптимізації процесу визначення найкращих кандидатів на суддівські посади, визначення суддів, які не справляються із виконанням своїх обов'язків, покращить професіоналізм суддівських кадрів, зменшить витрати держави на забезпечення відповідного процесу.

Реалізації такої моделі потребує ліквідації ВККСУ, до роботи якої менше зауважень, ніж до ВРЮ. При збереженні закріпленого порядку формування складу ВРЮ не має гарантій, що вона в подальшому не буде використовуватися іншими гілками влади як інструмент тиску на суддів.

4. Об'єднання Вищої ради юстиції і Вищої кваліфікаційної комісії суддів України у єдиний орган судової влади.

Переваг такого варіанта кілька. По-перше, залишення у системі підготовки суддівських кадрів і відповідальності суддів двох органів, схожих за статусом і порядком формування, викликає багато питань у доцільності і ефективності їх одночасного функціонування. По-друге, зауваження до роботи і порядку формування є не лише до Вищої ради юстиції, а й до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Тому простіше створити один новий орган, відповідальний за їх напрямки діяльності, ніж реформувати обидва існуючих.

Недоліків кілька. На реалізацію такого варіанта буде потрібно більше часу у порівнянні із попередніми. Необхідно врахувати, що зараз йде оновлення складу ВРЮ і ВККСУ, тому необхідно забезпечити дотримання прав осіб, яких було обрано до складу вказаних органів за новими правилами і які цілком відповідають статусу нового органу.

Щербанюк О. В.,

доктор юридичних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри правосуддя, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ І МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

Конституція України у частині 2 статті 3 проголосила, що зміст і спрямованість діяльності держави визначають права та свободи людини та визначила головним обов'язком держави утвердження та забезпечення прав та свобод. Головною правовою гарантією реалізації встановлених Конституцією прав та свобод, однією із основних функцій судової влади є право на судовий захист. Відповідно до частини 3 статті 8, частини 1 статті 55 Конституції України, звернення до суду за захистом конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується; права і свободи людини і громадянина захищаються.

Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року (ст. 8) проголошує, що «кожна людина має право на ефективне поновлення в правах компетентними національними судами у випадках порушення її основних прав, наданих їй конституцією або за-